

УДК 343.1+341

DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2023.4.21>**Рєпіна Ю. С.,**

кандидат економічних наук, доцент,
науковий співробітник відділу дослідження проблем
кримінального процесу та судоустрою
Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса
Національної академії правових наук України

ПОТОЧНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО НАБЛИЖЕННЯ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС У СЕКТОРІ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ПОСЛУГ, ЩО ЗАСНОВАНІ НА УМОВНОМУ ДОСТУПІ АБО СКЛАДАЮТЬСЯ З НЬОГО

Анотація. Дана наукова стаття присвячена аналізу стану нормативно-правового наближення між Україною та ЄС у секторі телекомунікаційних послуг, що засновані на умовному доступі або складаються з нього, із наданням пропозицій на виконання «Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» щодо імплементації положень Директиви 98/84/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 20 листопада 1998 року про правовий захист послуг, що базуються чи включають умовний доступ. При формуванні інформаційного суспільства телекомунікаційні послуги займають важливе місце, проте в Україні сьогодні дуже легко не платити за цифровий контент, оскільки законодавство не передбачає заборону виробництва, продажу та використання незаконних пристроїв умовного доступу, тому правопорушники не несуть ніякої відповідальності за свої дії, в той час, як в ЄС Директивою 98/84/ЄС захищаються послуги доступу до цифрового контенту. Кабінет Міністрів України передбачив створення механізмів протидії застосуванню незаконних пристроїв несанкціонованого доступу до послуг, що засновані на умовному доступі або складаються з нього, шляхом імплементації Директиви 98/84/ЄС та розробив проекти Законів України «Про захист послуг, що надаються із застосуванням системи умовного доступу» та «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо захисту послуг, що надаються із застосуванням системи умовного доступу», окремі нормативні положення яких потребують обговорення. Також до Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики надійшли альтернативні проекти Законів України «Про захист послуг умовного доступу» та «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо захисту послуг умовного доступу», які також потребують обговорення. Наразі запропоновані законодавчі ініціативи не видаються ефективним засобом імплементації Директиви 94/84/ЄС до національного законодавства.

Ключові слова: цифровізація, цифрова трансформація, телекомунікаційні послуги, умовний доступ, нормативно-правове наближення між Україною та ЄС, імплементація, Директива 94/84/ЄС.

Rieпина Yu. S. The state of play and the perspectives of gradual approximation legislation between Ukraine and the EU in the telecommunication services sector established on or consisting of conditional access

Abstract. This scientific article is devoted to the analysis of the state of play and the perspectives of gradual approximation legislation between Ukraine and the EU in the telecommunication services sector established on or consisting of conditional access of the “Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part”, regarding the implementation of the provisions of Directive (EU) 98/84 of the European Parliament and of the Council of 20 November 1998 on the legal protection of services based on, or consisting of, conditional access. In the formation of the information society, telecommunication services occupy an important place, however, in Ukraine today it is very easy not to pay for digital content, since the legislation does not prohibit the production, sale and use of illegal conditional access devices, therefore, offenders do not bear any responsibility for their actions, while, as in the Directive (EU) 98/84 protects access services to digital content. The Cabinet of Ministers of Ukraine envisaged the creation of mechanisms to counter the use of illegal unauthorized access devices to services based on, or consisting of, conditional access by implementing Directive (EU) 98/84 and developed Draft laws “On the protection of services provided using the conditional access system” and “On amendments to the Code of Ukraine on administrative offences to protect of services provided using the conditional access

system,” separate regulatory provisions of which require discussion. Also, The Committee on Humanitarian and Information Policy of the Verkhovna Rada of Ukraine received alternative Draft laws “On the protection of conditional access services” and “On amendments to the Code of Ukraine on administrative offenses to protect of conditional access services”, which also require discussion. Currently, the proposed legislative initiatives do not appear to be an effective means of implementing Directive (EU) 94/84 into national legislation.

Key words: *digitalization, digital transformation, telecommunications services, conditional access, gradual approximation legislation between Ukraine and the EU, implementation, Directive (EU) 94/84.*

Соціально-економічний розвиток країн-членів Європейського Союзу (далі – ЄС) відбувається в умовах формування інформаційного суспільства, в якому телекомунікаційні послуги займають важливе місце та характеризуються значною капіталомісткістю. Технологічний прогрес останніх десятиліть запуснув процеси цифровізації, що торкнулися майже всіх сфер людської життєдіяльності, зокрема й інститутів державної влади (парламенту, уряду, президентства, судової влади та вищих органів конституційного контролю тощо [1]).

На думку як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, саме цифрові інструменти забезпечують прозорість влади та ефективніше електронне урядування, сприяють економічному зростанню, виробництву та експорту, через підвищення продуктивності існуючих індустрій, та створення принципово нових сфер цифрової економіки з підвищеною доданою вартістю. Також цифровізація веде до спрощення умов для розвитку бізнесу, залучення інвестицій, та надає ширші можливості для задоволення інтересів та захисту прав споживачів [2, с. 4]. Наразі цифровізація розглядається як важливий елемент сталого розвитку економіки та суспільства, про що свідчать ухвалені Організацією Об'єднаних Націй у 2015 році «Цілі сталого розвитку (ЦСР)», також відомі як «Глобальні цілі» – універсальний заклик до дій щодо скорочення бідності, захисту планети та забезпечення того, щоб до 2030 року усі люди жили в мирі і достатку [3] та практичні кроки ЄС, країн-членів ЄС, інших розвинених країн щодо цифрової трансформації.

Метою статті є аналіз поточного стану нормативно-правового наближення між Україною та ЄС у секторі телекомунікаційних послуг, що засновані на умовному доступі або складаються з нього, із наданням пропозицій щодо виконання зобов'язань України щодо

імплементції положень Директиви 98/84/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 20 листопада 1998 року про правовий захист послуг, що базуються чи включають умовний доступ (далі – Директива 98/84/ЄС [4]).

«Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» (далі – Угода про асоціацію) [5] як стратегічний орієнтир реформ в Україні, що визначає новий формат відносин України з ЄС на принципах «економічної інтеграції та політичної асоціації» [6] відповідно до ст. 85 Глави 6 Розділу IV визначає, що сторони, підтверджуючи свої відповідні права та обов'язки, взяті на себе в рамках Угоди СОТ, встановлюють цим необхідні заходи щодо поступової взаємної лібералізації умов заснування підприємницької діяльності і торгівлі послугами, а також співробітництва в галузі електронної торгівлі. У ст. 389 зазначено, що сторони зміцнюють своє співробітництво щодо розвитку інформаційного суспільства на користь приватних осіб і бізнесу через забезпечення загальнодоступності інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та через кращу якість послуг за доступними цінами. Це також полегшить доступ до ринків послуг електронних комунікацій, що сприятиме конкуренції та надходженню інвестицій в цю галузь, а у ст. 394 – сприяють поступовому наближенню до права і нормативно-правової бази ЄС у галузі регулювання інформаційного суспільства і електронних комунікацій. Нормативно-правове наближення між Сторонами, зокрема, у секторі телекомунікаційних послуг передбачено у Додатку XVII («Нормативно-правове наближення»), а положення законодавчих актів ЄС, що застосовуються до секторів, що потребують нормативно-правового наближення, містяться відповідно у Доповненнях XVII-2-XVII-5. Так, Доповнення XVII-3 («Правила,

що застосовуються до телекомунікаційних послуг») передбачають, що положення низки актів ЄС застосовуються відповідно до положень горизонтальної адаптації, визначених у Доповненні XVII-1 до цієї Угоди, якщо інше не передбачене.

Необхідність імплементації положень Директиви 98/48/ЄС визначено у Доповненні XVII-3 до Глави 6 («Заснування підприємств, торгівля послугами та електронна торгівля») Розділу IV («Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею») Угоди про асоціацію.

Пунктом 1906 «Плану заходів з виконання Угоди про асоціацію», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25.10.2017 № 1106 [7], передбачено створення механізмів протидії застосуванню незаконних пристроїв несанкціонованого доступу до послуг, що засновані на умовному доступі або складаються з нього, шляхом імплементації Директиви 98/84/ЄС: 1) розроблення та подання на розгляд Кабінету Міністрів України законопроектів щодо: а) заборони виробництва, продажу та використання пристроїв несанкціонованого доступу до послуг, що засновані на або складаються з умовного доступу, б) санкцій за виробництво, продаж та використання пристроїв несанкціонованого доступу до захищених послуг; 2) опрацювання законопроектів з експертами ЄС; 3) забезпечення супроводження розгляду Верховною Радою України законопроектів, строком до 20 березня 2020 р., який було продовжено у зв'язку з порушенням строку виконання зобов'язання. Відповідальними за виконання визначено: Мінекономіки, Держкомтелерадіо, Адміністрацію Держспецзв'язку НКРЗІ (за згодою), СБУ (за згодою).

На думку Офісу ефективного регулювання BRDO – незалежного експертно-аналітичного центру, який називає себе ключовим майданчиком об'єднаних реформаторських організацій, що мають спільні цінності для реалізації змін, в Україні сьогодні дуже легко не платити за цифровий контент, оскільки законодавство не передбачає заборону виробництва, продажу та використання незаконних пристроїв умовного доступу, тому правопорушники не несуть ніякої відповідальності за свої дії, в той час, як в ЄС Директивою 98/84/ЄС захи-

щаються послуги доступу до цифрового контенту [8].

Наразі Кабінет Міністрів України розробив проекти Законів України «Про захист послуг, що надаються із застосуванням системи умовного доступу» (реєстр. № 5870 від 27.08.2021 р.) (далі – Законопроект 5870) [9] та «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо захисту послуг, що надаються із застосуванням системи умовного доступу» (реєстр. № 5871 від 27.08.2021 р.) (далі – Законопроект 5871) [10] (на виконання пункту 13 «Плану пріоритетних дій Уряду на 2021 рік», затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.03.2021 р. № 276, та пункту 1 «Плану законопроектної роботи Верховної Ради України на 2021 рік», затвердженого постановою Верховної Ради України від 02.02.2021 № 1165-IX), які включено до «Порядку денного десятої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання» [11]. Також за ініціативи Народного депутата України підготовлено альтернативні проекти Законів України: «Про захист послуг умовного доступу (реєстр. № 5870-1 від 14.09.2021 р.) (далі – Законопроект 5870-1) [12] та «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо захисту послуг умовного доступу» (реєстр. № 5871-1 від 14.09.2021 р.) (далі – Законопроект 5871-1) [13] (також були включені до [11]).

Законопроект 5870 розроблено з метою протидії виробництву, продажу, користуванню та іншій незаконній діяльності із застосуванням незаконної системи умовного доступу та захисту послуг, що надаються із застосування системи умовного доступу (далі – послуги умовного доступу), а метою Законопроекту 5871 – є протидія незаконній діяльності, а саме користування незаконною системою умовного доступу в особистих інтересах [9, 10].

На нашу думку, окремі нормативні положення зазначених Законопроектів заслуговують на обговорення.

Так, привертають увагу терміни, які вживаються у Законопроекті 5870. По-перше, ст. 4 Законопроекту 5870 передбачає: «Умовним доступом, що надається за відповідну плату

та захищається цим Законом, є: 1) послуги телебачення (телемовлення); 2) послуги радіомовлення; 3) постачання програмної послуги у сфері телебачення і радіомовлення». Проте поняття «програмна послуга» визначалось у ст. 1 Закону України «Про телебачення і радіомовлення», який втратив чинність на підставі Закону України № 2849-IX від 13.12.2022 р. Отже, наразі відсутнє нормативного визначення цього поняття. Уявляється, що поняття «постачання програмної послуги у сфері телебачення і радіомовлення», використане в п. 3 ч. 1 ст. 4 Законопроект 5870 не співпадає за обсягом із поняттям «послуги інформаційного суспільства», використаним в ст. 2 (а) Директиви 98/84/ЄС. Такий стан вказує на можливу невідповідність Законопроект 5870 за обсягом захисту послуг, що надаються із застосуванням системи умовного доступу, з обсягом захисту, що надається Директивою 98/84/ЄС.

По-друге, ст. 2 (b) Директиви 98/84/ЄС інакше визначає поняття «умовний доступ», а те, що в ст. 4 Законопроект 5870 визначається як умовний доступ, в ст. 2 (а) Директиви 98/84/ЄС входить в обсяг поняття «захищена послуга», яка «означає будь-яку з таких послуг, що надаються за винагороду та на основі умовного доступу: телевізійне мовлення, як воно визначено у статті 1 (а) Директиви 89/552/ЄЕС; радіомовлення, що означає будь-яку передачу по проводах або в ефір, у тому числі через супутник, радіо-програм, призначених для прийому населенням; послуги інформаційного суспільства за змістом ст. 1 Директиви 98/34/ЄС (скасована та замінена Директивою 2015/1535/ЄС), яка встановлює порядок надання інформації в галузі технічних стандартів та регламентів, а також правила про послуги інформаційного суспільства, або надання умовного доступу до вищезазначених послуг, що розглядаються як самостійна послуга».

По-третє, у ст. 1 Законопроект 5870 (останній абзац) зазначається, що: «Термін «система умовного доступу» вживається в цьому Законі у значенні, наведеному в Законі України «Про електронні комунікації». Але визначення цього терміну в Законопроекті 5870 не є ідентичним його визна-

ченню в Законі України «Про електронні комунікації» [14]. Більше того, інше визначення «системи умовного доступу» містить Закон України «Про медіа» [15] (хоча відмінності не суттєві, але це є результатом скоріше не узгодженості роботи Верховної Ради щодо нормативно-правових актів, які використовують схожу термінологію).

Відповідно до п. 116 ст. 2 Закону України «Про електронні комунікації» термін «система умовного доступу – будь-який технічний засіб, система автентифікації та/або механізм, що застосовуються для забезпечення доступу до послуги радіо- або телевізійного мовлення залежно від підписки або іншої форми попередньої індивідуальної авторизації». Отже, за допомогою системи умовного доступу забезпечується доступ до послуги радіо- або телевізійного мовлення. В той час, як за ст. 2 (b) Директиви 98/84/ЄС «умовний доступ означає будь-який технічний захід та/або домовленість, за допомогою яких доступ до захищеної послуги в доступній формі залежить від попереднього індивідуального дозволу».

Далі, виходячи із запропонованого визначення терміну «споживач» у п. 3 ч. 1 ст. 1 Законопроект 5870, під умовним доступом пропонується вважати послуги, що надаються із застосуванням системи умовного доступу.

На наше переконання, ці розбіжності свідчать про невідповідність Законопроект 5870 Директиві 98/84/ЄС.

Також необхідно зауважити, що Законопроект 5870 регуляторним органом визначено Національну раду України з питань телебачення та радіомовлення (далі – Національна рада). Наразі статус Національної ради як незалежного конституційного постійно діючого колегіального державного органу, що діє на підставі Конституції України, Закону України «Про медіа» та ін. законів України і здійснює державне регулювання, нагляд і контроль у сфері медіа визначений ч. 1 ст. 70 Закону України «Про медіа», розділ VI якого повністю присвячений регламентації діяльності цього органу. Законопроект 5870 пропонується здійснення державного нагляду (контролю) за додержанням законодавства про захист умовного доступу доручити Наці-

ональній раді. Проте, повноваження Національної ради, визначені у ст. 90 Закону України «Про медіа», це не передбачають.

Пунктом 1 розділу V «Перехідні положення» Законопроекту 5870 передбачено, що: «Цей Закон набирає чинності одночасно із набранням чинності Законом України «Про електронні комунікації». Втім Закон України «Про електронні комунікації» набрав чинності з 01.01.2022 р., ст. 126 (Відповідальність за порушення законодавства про електронні комунікації та радіочастотний спектр) якого не передбачає підстави юридичної відповідальності, як-то передбачено у ст. 8 Законопроекту 5870. Більше того, Законопроект 5870 (у випадку прийняття його як Закону України) матиме зворотню дію у часі – для застосування до осіб юридичної відповідальності (зокрема, застосування адміністративно-господарських санкцій відповідно до ст. 8 Законопроекту 5870). Водночас, відповідно до ст. 58 Конституції України: «Закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи». Отже, положення п. 1 розділу V з урахуванням ст. 8 Законопроекту 5870 суперечать ст. 58 Конституції України.

Законопроектом 5871 пропонується доповнити Кодекс України про адміністративні правопорушення новою статтею 164²⁰, яка передбачатиме відповідальність за користування незаконною системою умовного доступу в особистих інтересах у вигляді накладення штрафу на громадян в розмірі від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією зазначеної системи і на громадян – суб'єктів господарської діяльності – від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією зазначеної системи. Зауважень та заперечень вона не викликає.

Законопроекти 5870-1 та 5871-1 є альтернативними до Законопроектів 5870 та 5871. Законопроект 5870-1 повторює концепцію основного [Законопроекту 5870] та містить ті самі положення (а також інші дискусійні пропозиції), які потребують доопрацювання. Відмінність Законопроекту 5871-1 від Законопроекту 5871 стосується розміру штрафів

(в альтернативному – штрафи пропонуються вдвічі вище).

У преамбулі Законопроекту 5870 зазначено, що «цей Закон визначає правові та організаційні засади ринку послуг, що надаються із застосуванням системи умовного доступу, механізм їх захисту, а також відповідальність фізичних осіб і суб'єктів господарювання, які беруть участь у наданні та отриманні таких послуг». Проте, як свідчить його назва – його дія поширюється на захист послуг, що надаються із застосуванням системи умовного доступу. Отже, сфера його регулювання обмежується виключно захистом відповідних послуг.

Водночас відносини, що виникають у сферах електронних комунікацій та радіочастотного спектра, а також права, обов'язки та відповідальність фізичних і юридичних осіб, які беруть участь у відповідній діяльності або користуються електронними комунікаційними послугами, визначає Закон України «Про електронні комунікації». Також Закон України «Про медіа» спрямований на забезпечення реалізації права на свободу вираження поглядів, права на отримання різнобічної, достовірної та оперативної інформації, на забезпечення плюралізму думок і вільного поширення інформації, на захист національних інтересів України та прав користувачів медіа-сервісів, регулювання діяльності у сфері медіа відповідно до принципів прозорості, справедливості та неупередженості, стимулювання конкурентного середовища, рівноправності і незалежності медіа та визначає правовий статус, порядок формування, діяльності та повноваження Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (саме із прийняттям цього нормативно-правового акту Верховної Радою України пов'язана втрата чинності низкою Законів України, зокрема, Закону України «Про телебачення і радіомовлення», який регулював відносини, що виникають у сфері телевізійного та радіомовлення на території України, визначав правові, економічні, соціальні, організаційні умови їх функціонування, спрямовані на реалізацію свободи слова, прав громадян на отримання повної, достовірної та оперативної інфор-

мації, на відкрите і вільне обговорення суспільних питань; Закону України «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення», який визначав правові засади діяльності Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення як конституційного, постійно діючого, колегіального, наглядового та регулюючого державного органу в галузі телерадіомовлення тощо та замінює слова «засоби масової інформації» в усіх відмінках і числах словом «медіа» в текстах інших Законів України).

На нашу думку, доцільно адаптувати законодавство України до права ЄС на виконання Угоди про асоціацію створенням механізмів протидії застосуванню незаконних пристроїв несанкціонованого доступу до послуг, що засновані на умовному доступі або складаються з нього шляхом імплементації Директиви 98/84/ЄС удосконаленням чинних Законів України, а не прийняттям нового, зокрема Законопроекту 5870 або альтернативного до нього.

Україна чітко заявляє про свій намір інтегруватися до Єдиного цифрового ринку ЄС (далі – ЄЦР ЄС) і визначає цей намір одним із ключових пріоритетів і завдань, у тому числі і шляхом імплементації Угоди про асоціацію включно з Додатком XVII-3, який містить положення щодо узгодження в сфері телекомунікацій, частотного нагляду, довірчих послуг, електронної комерції, ІТ-послуг, аудіовізуальних засобів масової інформації, авторського права та суміжних прав та захисту персональних даних. З огляду на зазначене, важливим є аналіз стану виконання Україною

зобов'язань за Додатком XVII-3 та визначення основних шляхів і заходів, яких необхідно вжити для забезпечення розвитку цифрової економіки в Україні та приєднання до ЄЦР ЄС.

Додатково вважаємо за потрібне зазначити про прийняття Радою Європи 24 січня 2001 року «Європейської конвенції про правовий захист послуг, що ґрунтуються на умовному доступі або складаються з нього» [16] (як зазначається в Рішенні Ради (ЄС) 2015/1293 від 20 липня 2015 року про укладення від імені Європейського Союзу «Європейської Конвенції про правовий захист послуг, що ґрунтуються на умовному доступі або складаються з нього», Конвенція встановлює нормативну базу, яка практично ідентична до тієї, що викладена в Директиві 98/84/ЄС Європейського парламенту та Ради [17], до якої Україна не приєдналась [18].

Незважаючи на широкомасштабне вторгнення РФ в лютому 2022 року та жорстоку агресивну війну, України прямує шляхом демократичних реформ та верховенства права. Надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС в червні 2022 року підсилює зусилля, спрямовані на забезпечення відповідності законодавства України *acquis* ЄС, зокрема і в сфері цифрової трансформації та медіа, якій присвячено Розділ 10 «Аналітичного звіту Європейської комісії про відповідність законодавства України законодавству ЄС» (оприлюднено 02.02.2023 р.) [19]. Втім проблеми імплементації положень Директиви 98/84/ЄС до законодавства України в ньому не висвітлюються.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Герасіна Л.М. Інституційна природа державної влади. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2003. Вип. 5. С. 3–16. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/2694/1/Gerasina_3.pdf
2. Мальон Л. На шляху до Єдиного цифрового ринку ЄС: Телекомунікації / Дослідження політики в контексті імплементації Додатку XVII-3 Угоди про асоціацію. ГО «Український центр європейської політики», 2021. 33с. URL: https://ucerp.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/ucerp_report_telecom_1.06.2021.pdf
3. Резолюція, прийнята Генеральною Асамблеєю 25 вересня 2015 року. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/Agenda2030_UA.pdf
4. Директива 98/84/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 20 листопада 1998 року про правовий захист послуг, що базуються чи включають умовний доступ. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1472077>
5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : ратифікована Законом України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Сою-

зом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» від 16.09.2014 р. № 1678-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011?find=1&text=1906#Text

6. Харитонов Р. Ф., Дімова К.О. Загальна характеристика Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27 червня 2014 року. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права)* : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 1. С. 423–425.

7. План заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 1106. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1106-2017-%D0%BF#Text>

8. Євроінтеграція: як Україна має запобігати цифровому піратству? / Офіс ефективного регулювання BRDO. URL: <https://brdo.com.ua/news/ yevrointegratsiya-yak-ukrayina-maye-zapobigaty-tsyfrovomu-piratstvu/>

9. Про захист послуг, що надаються із застосуванням системи умовного доступу: проект Закону України від 27.08.2021 р. № 5870. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?regNum=5870&conv=9>

10. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо захисту послуг, що надаються із застосуванням системи умовного доступу: проект Закону України від 27.08.2021 р. № 5871. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27580>

11. Про порядок денний десятої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання: Постанова Верховної Ради України від 05.09.2023 р. № 3369-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3369-IX#Text>

12. Про захист послуг умовного доступу: проект Закону України від 14.09.2021 р. № 5870-1. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27737>

13. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо захисту послуг умовного доступу: проект Закону України від 14.09.2021 р. № 5871-1. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27737>

14. Про електронні комунікації: Закон України 16.12.2020 р. № 1089-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1089-20#Text>

15. Про медіа: Закон України від 13.12.2022 р. № 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/284920#n3091>

16. Council of Europe (2001) European Convention on the Legal Protection of Services based on, or consisting of, Conditional Access : European Treaty Series – No. 178. Strasbourg, 24.I.2001. URL: <https://rm.coe.int/1680080623>

17. Council Decision (EU) 2015/1293 of 20 July 2015 on the conclusion, on behalf of the European Union, of the European Convention on the legal protection of services based on, or consisting of, conditional access. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32015D1293>

18. Chart of Signatures and Ratifications of Treaty 178. URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treaty-num=178>

19. Analytical Report following the Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council Commission Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union / Brussels, 1.2.2023 SWD(2023) 30 final. https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-02/SWD_2023_30_Ukraine.pdf